

การพัฒนางานสาธารณสุขอย่างยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

"เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทยมายาวนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางและวิธีการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น วิกฤติ และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในวันนี้ ผู้รู้ทั้งหลายได้ รวมกันสรุปหลักการ แนวทาง และวิธีการ ที่นำมาใช้ด้านสุขภาพ ไว้ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการดำเนินชีวิต การดำรงอยู่ และการปฏิบัติตน ของประชาชนในทุกระดับ เพื่อก้าวให้ทันในยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และ ความมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ให้สามารถจัดการกับความเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง ประเทศไทย ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 ไว้ว่า "สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) ภายใต้แนวปฏิบัติปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" และได้กำหนดวิสัยทัศน์แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ไว้ว่า "ระบบสุขภาพไทย มุ่งสู่ระบบสุขภาพพอเพียง เพื่อสร้างให้: สุขภาพดี บริการดี สังคมดี ชีวิตมีความสุขอย่างพอเพียง" โดยกำหนดเป้าหมายหลักในการพัฒนาระบบสุขภาพพอเพียง ไว้ 10 ประการ คือ

- 1.ความเป็นเอกภาพและธรรมาภิบาลในการจัดการระบบสุขภาพที่สมดุลและยั่งยืน
- 2.งานสร้างเสริมสุขภาพเชิงรุก ที่สามารถสร้างปัจจัยพื้นฐานของการมีสุขภาพดี
- 3.วัฒนธรรมสุขภาพและวิถีชีวิต ที่มีความสุขพอเพียง อย่างเป็นองค์รวม
- 4.ระบบสุขภาพชุมชนและเครือข่ายบริการปฐมภูมิ ที่เข้มแข็ง
- 5.ระบบบริการสุขภาพและการแพทย์ที่มีประสิทธิภาพ มีการใช้เทคโนโลยีอย่างพอประมาณตามหลักวิชาการอย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้ผู้รับบริการอุ่นใจ ผู้ให้บริการมีความสุข
- 6.หลักประกันสุขภาพที่เป็นธรรม ทั่วถึง มีคุณภาพ
- 7.ระบบภูมิคุ้มกันและความพร้อมรองรับ เพื่อลดผลกระทบจากโรคและภัยคุกคามสุขภาพ ได้อย่างทันการณ
- 8.ทางเลือกสุขภาพที่หลากหลาย ผสมผสานภูมิปัญญาไทยและสากล อย่างรู้เท่าทัน และพึ่งตนเองได้
- 9.ระบบสุขภาพฐานความรู้ ด้วยการจัดการความรู้อย่างมีเหตุผลอย่างรอบด้าน
- 10.สังคมที่ไม่ทอดทิ้งคนทุกข์ยาก เป็นสังคมที่ดูแลรักษาคนจนคนทุกข์คนยากและผู้ด้อยโอกาส อย่างเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

เป็นการปรับเปลี่ยนการพัฒนาสาธารณสุข จาก Health for All → All for Health โดยกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง & สุขภาพพอเพียง ในลักษณะบูรณาการ ดังนี้

- 1.สร้างความรู้ ความเข้าใจ การยอมรับ เชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติ ในทุกระดับ
- 2.สร้างองค์ความรู้ สร้างข่ายผู้นำทางความคิด ชุมชนคนปฏิบัติ ต้นแบบ/แบบอย่างที่ดี แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิจัยและพัฒนา
- 3.สร้างเอกภาพ บูรณาการนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และ การแปลงสู่การปฏิบัติ
- 4.ติดตามกำกับ ประเมิน ขยายผล สร้างความเข้มแข็ง สู่ความยั่งยืน

เมื่อเดือนกรกฎาคม 2552 สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดประชุมวิชาการประจำปี และได้เสนอวิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ. 2570 ไว้ดังนี้ "คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตยและหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึงมีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัยและมั่นคง อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองและแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี"

ในการพัฒนางานสาธารณสุขอย่างยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ภาควิชาการงานสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้พัฒนาแนวทางปฏิบัติร่วมกับนักศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ในการพัฒนางานที่รับผิดชอบ ด้วยการทำวิทยานิพนธ์ในแนวทางที่สร้างสรรค์ ด้วยการทำวิจัยเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (Research and Development for Continuous & Sustainable Working Improvement: R&D for CSWI) เป็นการวิจัย ที่มุ่งเน้นให้ "ผลการดำเนินงานของงานหนึ่งงานใดดีขึ้น" กว่าที่ผ่านๆ มา โดยใช้เพียงทรัพยากรเท่าที่มีอยู่ ไม่ว่าจะป็นงานเดิมที่ทำอยู่แล้วหรือเป็นงานใหม่ ให้เป็นงานวิจัย R&D ชนิดที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาเหล่านั้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน จากประสบการณ์ที่ยาวนานกว่า 20 ปี ด้วยแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการสร้างมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตนักบริหารงานสาธารณสุข "ที่ไม่เพียงแต่คิดเป็นเท่านั้น แต่สามารถทำได้ตามที่คิดและที่ตั้งใจไว้" เกิดเป็นวิทยานิพนธ์ที่ทรงคุณค่ามากกว่า 48 เรื่อง องค์ความรู้นี้ จะช่วยให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานทั้งหลาย ไม่ว่าจะป็นองค์กรหรือหน่วยงานแบบใด ขนาดใด ก็ได้ ภาคีรัฐหรือภาคเอกชน สามารถนำไปใช้ในการผสมผสานการพัฒนาต่างๆ ให้เข้ากับการทำงานที่ทำอยู่เป็นประจำ นำไปสู่สิ่งที่ดียิ่งขึ้น ตลอดไป

ตัวอย่างของการดำเนินงานวิจัยเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ที่พวกเราสามารถมองเห็นและเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ในประเทศไทยของพวกเรา ได้แก่ "โครงการในพระราชดำริ" ซึ่งมีอยู่มากมายหลายพันโครงการ กระจายอยู่ทั่วประเทศ เป็นที่ยกย่องและชื่นชมไปทั่วโลก ซึ่งเกิดจากพระปรีชาญาณและสายพระเนตรที่กว้างไกลขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และความเสียสละทุ่มเทของพสกนิกรชาวไทยทั้งหลาย ที่ได้ร่วมมือกันสร้างใช้เบื้องพระยุคลบาท ในการดำเนินงานโครงการต่างๆ เหล่านั้น ดิดต่อกันเป็นเวลานับสิบล้านปี

เพื่อให้แบบการวิจัย (Research Design) นี้ เป็นสากล จึงได้ทำการศึกษาค้นคว้า พบว่า Australian Bureau of Statistics ซึ่งเป็นหน่วยงานวิชาการหลักของประเทศออสเตรเลีย ได้ให้ชื่อของ R&D แบบนี้ว่า Experimental Development และให้ Definition ว่า "The systematic work using existing knowledge gained from research or practical experience for the purpose of creating new or improved products/processes" ซึ่งได้นำมาแปลและตั้งชื่อเป็นภาษาไทย ว่า การวิจัยพัฒนาเชิงทดลอง (Experimental Development Research: EDR) คือ การทำวิจัย ด้วยการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยใช้ความรู้ทั้งหลายที่มีอยู่ ทั้งที่ได้รับจากการทำวิจัยและจากการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อการริเริ่มสร้างสรรค์ หรือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ / กระบวนการผลิต หรือ กระบวนการทำงาน ใหม่ ๆ

ในทางปฏิบัตินั้น ได้พัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการทำงานประจำให้เป็น ผลงานวิชาการ/วิจัย (Routine to Academic / Research: R2A/R) คือ หลักสูตรที่ฝึกให้ผู้เข้าอบรมสามารถทำให้การทำงานที่พวกเราทำอยู่ทุกวัน เป็นผลงานวิชาการ/วิจัย ที่ก่อให้เกิดการพัฒนางาน / หน่วยงาน / องค์กร อย่างน่าภาคภูมิใจ และ มีความสุข ยิ่งๆขึ้น ตลอดไป

ลักษณะสำคัญของ Routine to Research: R2R แท้ มี 5 ประการ คือ

1.เป็นงานที่เราทำด้วยตนเอง และ เป็นความจริง (Routine & Fact)

2.เกิดการพัฒนามา ที่มีหลักฐานยืนยัน (Evident Based Development)

3.ใช้ระยะเวลาดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เกินกว่า 1 ปี (Longtime Continuous Implementation)

4.เป็นผลงานวิจัย ที่มีคุณค่าต่อทุกฝ่าย (Valuable Research for All) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้รับบริการ/ผู้ป่วย และ ประชาชน และประเทศชาติ

5.ถูกต้องตามหลักวิชาการวิจัย (Correct Research Methodology)

เป้าหมายสูงสุดของ R2R ในทุกงาน คือ The Best of The World ตลอดไป นี้คือ R2E: Routine to Excellence ซึ่งเป็นเป้าหมายที่พวกเราจะมีพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

การนำเสนอบทความนี้ เป็นเพียงตัวอย่างของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนางานสาธารณสุขอย่างยั่งยืน พวกเราทุกคนที่รัก เคารพ และเทิดทูน องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สามารถนำมาไปใช้ ได้เป็นอย่างดี

รศ.นพ.สมชาติ โตรักษา
 ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข
 คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
 1 ธันวาคม 2552